

A Herman Ottó Múzeum és az időskorúak kapcsolata

Az Időskor és tudásátadás - 2. Országos Múzeumandragógiai Workshop az online térben alkalmával, 2020. december 7-én elhangzott előadás alapján készült beszámoló tanulmány

Rónyai Krisztina múzeumpedagógus, Herman Ottó Múzeum, Miskolc

1. A múzeum látogatói összetétele

Borsod-Abaúj-Zemplén-megye székhelye Magyarország közismerten hátrányos térsége. Ez a helyzet megmutatkozik a lakosság kultúra iránti igényében is. Sok tekintetben más gondokkal kell szembenéznünk, mint egy fővárosi múzeumnak. A látogatóink többségét szervezett iskolai csoportok adják, ezután következnek az egyéni látogatók közül a kisgyermekes családok és legvégül az időskorú látogatók. Utóbbiak száma szervezetlen formában elenyésző. Idős korban az emberek többsége itt, Borsodban kevésbé aktív életet él, jellemző a korosztályra az elszigetelődés, magány, befelé fordulás, lemondás, szellemi és fizikai hanyatlás, halmozottabban, mint az ország más térségeiben.

Tapasztalatunk szerint, ha olyan közösség tagjai lehetnek, ahol számítanak rendszeres jelenlétükre, munkájukra, segítségükre, ahol aktív szereplői lehetnek egy folyamatnak és mindezek mellett intellektuálisan is feltöltődhetnek, barátokat, társaságot, befogadó közeget találnak maguknak, ezáltal teljesebb életet élhetnek, akkor megsokszorozódik bennük az igény az önkéntes közreműködésre. A Herman Ottó Múzeumban 11 éve kezdődött el ez a folyamat.

2. Az időskorúak múzeumi közösséggé szerveződésének állomásai.

2009

A Miskolci Egyetem és a MINŐIES Alapítvány létrehozta a *Szépkorúak Akadémiáját*. Célja az idősebb és időskorú emberek szellemi, testi és mentális frissességének megőrzése volt. A programsorozat Miskolc város támogatását is élvezte.

2011

Ezen alapokból indulva Kurta Mihály kidolgozta és elindította a Múzeum múzeumandragógiai projektjét, melynek címe: *Múzeumi Szabadművelődési Akadémia Idősek és Szépkorúak részére*. A program abból a gondolatból nőtt ki magát, mely szerint a múzeumi gyűjteményeket tudásbázisnak kell tekinteni, a múzeumi szakembereket pedig a kultúrát közvetítő közreműködőknek.

Éves programot hirdettek meg. Az *előadások, programok, tárlatlátogatások, raktárlátogatások* változatos tematikája a múzeumi szakemberek témáihoz, területeihez,

kiállítási tevékenységéhez kapcsolódott. A múzeum valamennyi szakága bemutatkozott a programok során.

Az időskorúak új lehetőségekre nyitott közösségnek bizonyultak.

2012

Önkéntes képzés meghirdetése. A projekt évente ismétlődött, általában 12–16 alkalmi programból állt. Az egyes rendezvényekre külön meghívó készült, jelenléti ívet vezettek, fotódokumentáció született. A kurzus végén ünnepélyes keretek között oklevelet kapott minden végzős „múzeumi mediátor”.

Az önkéntes csoport sikerét, létjogosultságát igazolja, hogy a 8 éve tartó programsorozat iránt folyamatosan nőtt az igény, a kezdeti 8–10 fős csoport mára 130 főre gyarapodott. Az egyes programokon a rendszeresen résztvevők száma 30–40 fő. A csoport új nevet kapott: *Időskorú Múzeumbarátok Köre.*

Tevékenységük sokrétű: rendszeresen részt vesznek a Múzeumok Éjszakája rendezvényein, kiállítás megnyitókön, gyakran vállalnak betegség vagy szabadság esetén helyettesítő szerepet a teremőri munkában, adminisztrációs feladatokat látnak el, vagy éppen modellt ülnek az Alkotóházban dolgozó fiatal képzőművészeknek.

Az időskorúak megbízhatóak.

3. Az időskorú közösség tevékenységi köre

2017

Megvalósul egy, a Skanzen által meghirdetett múzeumandragógiai projekt „*Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás*” címmel. A MOKK Skanzen kiemelt mintaprojektjében a Herman Ottó Múzeumon kívül még három intézmény szerepel résztvevőként: a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, a Miskolci Kulturális Központ Nonprofit kft. és a Rotary Club Miskolci Angyalok tagozata. Fontos elem volt mindegyik intézménynél, a napi kapcsolattartás a közösséggel, a kulturális örökségi elemek jelenléte és az azokkal való foglalatosság.

A könyvtár esetében ez a helytörténeti szakirodalmat gondozó gyűjtemény, a Kulturális Központ esetében a fenntartásában működő, a városképet meghatározó építészeti örökségi elem a Diósgyőri vár volt. A Rotary Klub a kapcsolati háló kiszélesítésével járult hozzá a működéshez. A Közös programok a fenti elemek köré szerveződtek, a konkrét programok a múzeum különböző helyszínein valósultak meg. 2018-ban a projekt keretén belül már 18 programot szerveztünk.

2018

Az év kiemelt eseménye a Seuso-kiállítás és az ehhez kapcsolódó társrendezvények voltak. 27 fő önkéntes 499 munkaórát teljesített a kiállítás 3 hete alatt, napi 12 óras nyitvatartásban: aktívan részt vettek a *teremőri feladatok* ellátásában és az ő feladatuk volt *kérdőívek kitöltetése*, melynek kérdései a múzeum általános működésére, a múzeumlátogatási szokásokra, ill. a Seuso-kincsre vonatkoztak. Munkájuknak köszönhető, hogy a 24 600 látogató 10%-a kitöltötte a kérdőívet, vagyis 2460 látogató véleményét sikerült megtudakolnunk. A múzeum működésének ideje alatt ez volt a legnagyobb hagyományos módon végzett közvélemény-kutatás.

A kiállítás mellett *régészeti lelőhelyek megtekintését* is megszerveztük számukra. A helyszínek bejárása mellett megismerhették a terepi és gyűjtőmunka folyamatait, a terepi munka jogi hátterét, az ásatási dokumentumok fontosságát és kivitelezését, a leletek tárolását, szakszerű feldolgozását. Mindezt eredeti környezetben, kézbe véve néhány ásatási leletet is.

Az időskorúak kíváncsiak, időnként vakmerők is!

Szintén ebben az évben a készülőben lévő *Miskolc anno* kiállítás kapcsán bevontuk az önkénteseket az *anyaggyűjtésbe*, melynek témája a város egyes épületeit, városrészeit ábrázoló fotók voltak saját családi fotóalbumokból.

A kiállítás kapcsán előadásokat tartottak történész kollégáink a régi Miskolc emléképeiről és a miskolci kávéházak világáról. Ez az előadássorozat nagyon népszerű volt, mert helyszíne is a régi időket idézte a Szemere Szalonnak elnevezett Szemere Bertalan és pályatársai nevű kiállításban.

Az itt megrendezett zenei, zenetörténeti estek nyilvánosak voltak, az önkéntes időskorúak rendszeresen látogatták ezeket a programokat is.

Az idős emberek szeretnek nosztalgizálni.

Szintén ide kapcsolódott a várostörténeti séta, melyet a csoport egyik tagja vezetett.

A csoport a *múzeumi gyűjtőtevékenységbe* is bekapcsolódott. Az előző évi gyűjtés résztvevői közül egy önkéntes elkészítette a *saját családtörténeti kutatásait* rendszerező iratokat, ezeket előadás formájában megosztotta a csoporttal. Az előadáson fotókkal, tárgyakkal gazdagította a bemutatót, majd átadta a több mint 300 darabos kollekciót a múzeumnak.

Ugyanez a munkatárs *múzeumlátogatást szervezett* a Miskolci Máltai Játsszótér dolgozóinak és a játsszóteret használó lakótelepi gyerekeknek. 57 gyerek és 27 felnőtt vett részt a több kiállítást és múzeumi épületet érintő *tárlatvezetésen*, melyet szintén ő tartott.

Az előadások egy részét az önkéntesek tartották, bemutatva egykori munkájukat, érdeklődési körüket.

Az egykor az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóságnál dolgozó csapattag a Bükk-hegység forrásairól tartott látványos előadást, de hallhattunk bányatörténeti előadást is, saját gyűjtésű ásványbemutatóval.

Az időskorúak aktívak.

2019

Az utolsó 2–3 év eseményei, programjai nem különülnek el szigorúan, inkább egymásból következnek, egymásra épülnek. Az évek során jól működő megoldások tovább fejlődnek, bővülnek, ezért nehéz megmondani évre lebontva, mikor kezdődött el valami. Mondhatjuk az utóbbi pár év történései ennek a folyamatnak a folytonosan fejlődő részei.

Az *előadások* továbbra is népszerű elemei az idősök számára összeállított éves programoknak.

Témájukban egyrészt mindig kapcsolódnak az éppen aktuális múzeumi eseményekhez, így egy-egy új kiállításához, éves ünnepkörhöz, kutatási eredményhez.

A Múzeumbarátok Köre nagyon hálás közönség.

Egyik legkedveltebb program, az évente megrendezett *szakmai jellegű kirándulás*. A kirándulások során olyan helyszíneket keresünk fel, amelyek szintén kapcsolódnak a múzeumhoz. A karosi emlékhely meglátogatása az *Elit alakulat – A Kárpát-medence leggazdagabb honfoglalás kori temetői* című kiállításhoz kapcsolódott. Gyakran utaztak történelmi látnivalók megtekintésére is, így Pácin reneszánsz kastélyához, Karcsára, az Árpád-kori templomhoz. Kétnapos kirándulás keretében a múzeum dolgozóival járták be Kelet-Szlovákiát. Idén az ipolytarnóci ősmaradványokat szerettük volna megtekinteni, de közbeszólt a járvány, így ez lesz a következő úticélunk. Ez a látogatás a miocén kori földtörténeti kiállításunkban látható hétmillió éves bükkábrányi ősfákhoz kapcsolódik. Sok esetben Az előadók sokszor ezen alkalmakon is a csapatból kerültek ki.

A Múzeumbarátok Köre fáradhatatlan közösség.

Az egyik emlékezetes közös programunk a város egy civil szervezetéhez, a *Szeretlek Miskolc*-hoz köthető. Minden évben, immár 7 éve megrendezik a *Játékos városjárást*, ahol több városi helyszínen egy témakörben feladatokat kell megoldani a jelentkező miskolci csapatoknak. Az önkéntesek a közösségi szolgálatot teljesítő diákokkal nagyon nagy segítséget nyújtottak mind a csapatok irányításában, mind a vendéglátás előkészítésében. Az idén sajnos ez is elmaradt a járvány miatt.

Az idősök segítőkészek.

Fizikai munkába, konkrétan *kertrendezésbe* is bevontuk a jelentkezőket. Herman Ottó egykori nyaralójának, a Pele-laknak a kertjét terveztük beültetni a Bükk hegységben őshonos

növényekkel. Az idős önkénteseink növényeket ajánlottak fel saját kertjükből, melyet el is ültettek (50–50 tő) a közösségi szolgálatos diákok közreműködésével.

Az időskorúak még mindig bírják!

Új kezdeményezés volt tavaly ősztől, hogy *nyilvántartási feladatokkal* bíztuk meg őket. Az Ásványtár digitális leltárkönyvét kellett átmásolni papíralapú leltárkönyvbe. Az önkéntesek féléven át minden nap 9–12 óráig párosával végezték ezt a rendkívül nagy odafigyelést, pontosságot igénylő munkát. Írás, diktálás közben sok ismeretlen névvel találkoztak. Javaslatukra az Ásványtár vezetője előadást tartott Magyarország ásványairól azzal a szándékkal, hogy az önkéntelenül is megtanult ásványnevekhez látvány is párosuljon. Az előadás olyan sikeres volt, hogy a résztvevők a 2,5 órás előadás után lelkesen tapsolták meg az előadó geológus munkatársunkat.

Az önkéntesek lelkesek.

Ennek a tevékenységnek a járvány vetett véget. Március óta nem látogatják a múzeumot az időskorúak. Megszűntek a számukra rendezett programok, előadások. A hirtelen bekövetkezett helyzet megoldásra várt, a legfontosabb feladat a közösség összetartása lett. Online megoldásokat kerestünk. Több mindennel próbálkoztunk, például a kiállításokhoz kapcsolódó *online feladatok* összeállításával *Otthonülők múzeumi időutazása* címmel küldtük ki pár alkalommal az ún. Időutazó lapokat. Sajnos nem volt nagy érdeklődés a feladatok iránt, aminek több oka is lehet. Gondolok itt a szélesebb körű digitális ismeretek hiányára, a járvány okozta aggodalomra, a merőben új élethelyzet megszokására, de lehet, hogy a feladatok megoldása túl sok időt és energiát igényelt volna. Pár héttel később a Múzeumbarátok álltak elő egy kezdeményezéssel: *saját készítésű prezentációkat* adtak közre eddigi utazásaikról, képzőművészeti, zenei, építészeti, néprajzi érdekességekről, de megjelent a humor is! Kéthetente adnak közre újabb bemutatókat, mind a mai napig.

Az idősök nem adják fel!

A csapatot immár 8 éve dr. Simon László osztályvezető, múzeumi titkár koordinálja, élteni, az ő kitartó és elhivatott munkájának köszönhető ez a tartalmas, szerteágazó tevékenység, amely az időskorúak múzeumi közösségét jellemzi.

Munkája által kialakult egy olyan növekvő létszámú közösségi csoport, amely igényli a múzeumi élettel kapcsolatos információkat, a tájékoztatást, a rendezvényeken való részvételt és a múzeumi munkatársakkal való személyes kapcsolatot. Simon László kollégám maga is „szép korúvá” vált, 2021-től aktív nyugdíjas éveit kezdi meg, így megtisztelő felkérésére én folytatom munkáját. Reméljük, hogy a közösség tagjaként hosszú ideig lesz jelen a Múzeumbarátok Körében. Én múzeumpedagógusként és a Papszeri Kiállítási Épület egykori vezetőjeként kapcsolódtam be ebbe a munkába. A közös tevékenységek során egyre közelebb kerültem a csapathoz. Jó érzéssel tölt el, ha hozzájárulhatok e kulturális tevékenységen keresztül az idős emberek megsegítéséhez, életminőségük javításához.

A Múzeumbarátok bátorító közösség.

4. Jövőbeli terveinkben minden szerepel, ami eddig meghatározta a közösség életét.

Folytatjuk az előadások, programok szervezését egy-egy aktuális kiállítás kapcsán.

Meglátogatunk újabb régészeti ásatásokat. Szeretnénk folytatni a nyilvántartási feladatokat, más táruk munkáját is segítve ezzel.

A tervezett előadások témái:

– muzeális értékű könyvek a Herman Ottó Múzeum könyvtárában

– az Arcanum Digitális Tudománytár használata

– az illegális ifjúsági mozgalmak történetéről

– a kínai Pho-kutya szobrok restaurálása

– népi vallásosság: szentképek, falvédők.

Múzeumpedagógiai rendezvényekbe is szeretnénk bevonni őket: kísérleti jelleggel unoka-nagyszülő programsorozatot szerveztünk idén ősszel Fogadj örökbe egy dinót! címmel.

Igény merült fel a régészeti, a földtörténeti–természettudományi és a képzőművészeti táruk részéről is az önkéntesek munkájára. Mára a jelenlétük beépült a múzeumi dolgozók tudatába, számítanak rájuk, terveznek velük.

A képzőművészeti osztály grafikai lapok *digitalizálásában* kér segítséget, a fotótár pedig a *katalogizáláshoz* szükséges fotóleírásokban vár érdeklődő önkénteseket. De sok más egyéb feladatban is számítanak az önkéntesekre: a történeti osztály *műtárggyűjtésbe* szeretné bevonni a társaságot: az 1950-es, '60-as években volt ez a korosztály fiatal, minden családban fellelhetőek még ebből az időszakból való hétköznapi tárgyak, amelyekkel egy leendő kiállítás anyagát gazdagítanák. Leírásokat, *visszaemlékezéseket* is várnak ebből az időből: hogyan élték a hétköznapijainkat, mire emlékeznek egy-egy hétköznapi esemény kapcsán, pl. hogy jutottak lakáshoz, telefonhoz, hova jártak szórakozni, milyen közösségek tagjai voltak akkoriban, milyen volt a divat... stb.

A restaurátorok szeretnék olyan önkénteseket bevonni, akiket érdekel a *tájházak élete*, akik vállallják, hogy egy restaurátor szakemberrel elutaznak olyan tájházakhoz, amelyeket rendbe kell tenni, kipakolni, bepakolni, elindítani egy-egy évet. A szakrestaurátor szakmai előadást tart a résztvevőknek.

A régészek szeretnék kiképezni pár önkéntest, akik munkájára hosszútávon számíthatnak a leletek *csomagolásában, számozásában, cserépmosásban, vákuumszekrény kezelésében.*

A Marketing és Kommunikációs Osztály az idők véleményére is kíváncsi: mit jelent számukra a múzeumbarát kifejezés, milyen szolgáltatásokra lenne igénye ennek a korosztálynak, milyennek találták 30-40 évvel ezelőtt a múzeumok világát és milyennek találják ma? Visszaemlékezéseket szívesen tenne közzé az osztály, melyben leírják régi, emlékeztető múzeumi élményeiket.

Tanfolyamot indítunk a múzeumi könyvtár kezdeményezésében Digitális Szakadécsökkentő néven.

A tanfolyam egy elnyert pályázat keretén belül fut, a képzést a könyvtáros kolléga tartja. Tankönyv és laptopok segítségével szerezhettek új ismereteket a világhálóról a résztvevők.

Bízunk a múzeum mielőbbi nyitásában, a járvány megszűnésében és abban, hogy a járvány okozta károk és a kiesett idő ellenére ott tudjuk folytatni a Múzeumbarátok Körével az együttműködést, ahol tavasszal abbahagytuk, mert nélkülük nem teljes a múzeum. A kezdeti kétélyek mára teljesen eloszlottak, a múzeum összes osztálya egyre nagyobb mértékben számít az időskorúak önkéntes munkájára, természetes lett a jelenlétük.

A jövőben bízunk benne, hogy az időskorú önkéntesekről szerzett tapasztalataink tovább bővítik a listát, mely szerint: *új lehetőségekre nyitottak, megbízhatóak, kíváncsiak, olykor vakmerők, szeretnek nosztalgizálni, aktívak, hálásak, fáradhatatlanok, segítőkészek, még mindig bírják, lelkesek, nem adják fel, bátorítóak és nagyon szerethetőek!*

Színesítik, segítik, gazdagítják a múzeum életét. Azt, hogy ők hogyan érzik magukat a múzeumi közegben, az önkéntesek növekvő száma és a sokasodó közös programok bizonyítják. Kölcsönösen szükségünk van egymásra!

Forrás: SIMON L. (2018): *Cselekvő önkéntesek a Herman Ottó Múzeumban (dr. Simon László). A Herman Ottó Múzeum kiadványa 1-20.*

Melléklet:

Fotók az önkéntes csoport programjairól.



A múzeumbárátok és a múzeum dolgozóinak kétnapos kirándulása Kelet-Szlovákiában. (2018)



Előadás a Szemere Szalonban (2018)



Látogatás a múzeum képzőművészeti raktárában. (2019)



Rendhagyó beszélgetés Ady kapcsán a Színészmúzeumban. (2019)



Séta a történelmi Avason (2019)



Sörre sör! Sörkóstolás a kiállításmegnyitón. (2019)